Ե. 6744 — 1892 ՅՈՒՆԻՍ 23 ՇԱԲԱԹ — 33 ԻՒՆՃԻՒ ՍԷՆԷ — ԱԼԱՖ. 1892 ՅՈՒԼԻՍ 5 ՇԱԲԱԹ — Ե. 6744

ԳԱՐԵԱ. 40

Մանզումայի Էֆքարայ

ԳԱՐԵԱ. 40

ԸՆԿԱՐԱՅԻՆ ՀԱՍՑԷԻ ԹՈՒԸ

Գաղթական Իզմիրի Մէջ Տարի 7
Պանսիոն Իզմիր » » 8
Բոլոր Լուսաբերի պիտի տրուի

Իսթանպոլտա, Քիւրքճիւ խանընտա, ալթ գաթտա վագը 21 վէ 23 նիւմէրոլու մաղազալար.

مطبعه و اداره خانه‌سی
استانبولده کورکجی خاننده آلتی قاده
واقع ۲۱ و ۲۳ نومرولو مغازه‌لر.

منظومهٔ افکار
صاحب امتیاز و مدیر مسئولی
فروبت یانوسیان

١٣٠٨ ՀԱՍԻՐԱՆ ՀԳ — ՍԱՀԻՊԻ ԲՄԹԻԵԱՆ ԿԱՐԵՊԵՏ Ե. ՓԱՆՈՍԵԱՆ — ١٣٠٩ ՋԻԼՀԷՃԷ ١١

ԱԶԳԱՅԻՆ

Մի թէվէֆֆա Իզմիրէ անց աղա Յովսէփ վասիլէթնամէսի մուհիպինէ, հէր սէնէ պաղը էսէրլէր հագդընտա իճրա օլունան միւսապէգաւա տախիլ օլմագ իւզրէ, Ռուսիատա սաքին Գիւտ քահանայ թարաֆընտան գալէմէ ալընան մէշհուր Սիմէօն Կաթուղիկոս թարիխի, Իզմիրլեան Դեր. Մատթէոս Սրբազան թարաֆընտան թէագրդ օլունարագ, չանանը միւքեաֆաթ կէօրիւլմիւշ, վէ օր սուրէթլէ քէյֆիյէթ մէզքիւր միւսապէգա գօմիսիօնունա ֆիյար օլունմուշ տուր։

«Պատմութիւն Լիվոռնայի Հայ գաղթականութեան» նամը իլէ, պէր Գաթօլիկ վարդապետի թարաֆընտան գալէմէ ալընան տիկէր պիր էսէր տախի թագտիմ օլունմուշ իսէտէ, Դեր. Մելքիսեդեկ Սրբազան թարաֆընտան թէագրդ օլունարագ, միւնտէրիճաթը չաեէսթէսի միւքեաֆաթ կէօրիւլմէմիշ տիր։

ՏԱԽԻԼԻՆԷ

Տիւն Տօլմա Պաղչէ սէրայընտա իճրա պույրուլան մուահէտէի Հիւմայունու սէյր իթմէք իւզրէ, պաղը սէֆիրլէր վէ էճնէպի միւթէպէրանը հազրը պուլունարագ, թէշրիֆաթը ուժումիւե նազրը վէ տիվանը Հիւմայուն թէրճէմանը Միւնիր բաշա հազր. վասըթասը իլէ, իլթիֆաթը Շահանէյէ մազհար օլմույար տուր։

Էվրօբա հիւքմտարլարը վէ Իրան Շահը թարաֆընտան, պէեանը թէպրիքի հավի թէլէկրաֆնամէյի մախսուսլար քէշիտէ օլունմասը իլէ, թարաֆը հազրէթի Բատիշահիտէն տախի թէլէկրաֆլա ճէվապ կէօնտէրիլմիշ տիր։

Խըտիվ հազրէթլէրի իլէ Մէքքէ էմիրի վէ Վալի վէ միւթէսարրըֆլար վէ ռուհանի ըէյիսլէր թարաֆընտան թէպրիքի հավի քէշիտէ օլունան թէլէկրաֆլար, Մապէյնի Հիւմայուն պաշքեաթիպի Սիւրէյա բաշա հազր. վասը թասը իլէ մահզուզիյէթի Սէնիյէ թէպլիղ օլունմուշ տուր։

Պիլճիւմէ էճնէպի սէֆիրլէր, պաշ թէրճէմանլարընը Եըլտըզ սէրայընա կէնտէրէրէք, արզը թէպրիք իյլէմէլէրի իլէ, թէշրիֆաթը ուժումիւե նազրը վէ տիվանը Հիւմայուն թէրճէմանը Միւնիր բաշա հազր. վասըթասը իլէ մահզուզիյէթի Սէնիյէ թէպլիղ պույրուլմուշ տուր։

Տիւն մուահէտէյի Հիւմայուն ըէսմի ալինմէն սոնրա, Ավստրիա վէ Իրան սէֆիրլէրի սուրէթի զայրը ըէսմիյէտէ օլարագ, հուզուրու հազրէթի Բատիշահիյէ դապուլ պույրուլմուշլար տըր։

Ախիրէն թէճհիզաթը իքմալ իտիլմիշ օլան զըրհը «Համիտիյէ» ֆըրգաթիյնի իլէ, պարպէթ ուսուլինէ թահվիլ գելը նան «Օսմանիյէ» զըրհը ֆըրգաթիյնի Հիւմայունու Պայրամ միւնասէպէթիյլէ տիւն սանճագլարա սոնատրլտրգլարը կիպի, սահիր սոնանմակի Միւլիւքանէ իլէ լիմանըմզդա պուլունան պիլճիւմէ վաքօրլար, պայրագլարա սոնատրլմըշլար տըր։

* *

Թարաֆը հազրէթի Շէհրիյարիտէն պիլճիւմէ ասաքիրի Շահանէյէ վէ ասքէրի մէքթէպլէր շակիրտանընա միւթէատտիտ գուրպանլար կէօնտէրիլէրէք, իշպու գուրպանլարտան թապխ իտիլէն գավուրմալար տիւն թէվզի վէ իթա օլունմուշ, վէ պու պապտէ արզը թէշէքքիւրի հավի գալէմէ ալընան թէշէքքիւրնամէ խաքիրաի Շահանէյէ արզ օլունարագ, մահզուզիյէթի Սէնիյէյի մուճիպ օլմուշ տուր։

Եունան սէֆիրի բրէնս Մավրօգօրտաթօ, պիր միւտէթտէն պէրու Ռումանիատա պուլունան սեիլէսինի զիեարէթ իթմէք իւզրէ եաբըն կալացա կիտէճէք, վէ Ռումանիատա պուլունան չիֆթլիկնէտ պիր գաչ կիւն գալտըգտան սոնրա, Վիէննատա վէ օրատան Եունանիսթանա ազիմէթ իտէճէք տիր։

Պունտան էվվէլ Վէնէտիքտէ ագտը իճթիմա իտէն միւխթէլիֆ սըհհիյէ գօնֆէրանսընըն գարարընա, Բարիզտէ իճրա գելընան պաղը թատիլաթտան սոնրա, գալէմէ ալընան մուգավէլէնամէնին մուռատտագ սուրէթի, պու այ զարֆընտա Բօմատա թէատրի գելը նաճաղը իշիտիլմիշ տիր։

Բէթրսպուրկտան վարիտ օլան ըէսմի խապէրլէրէ կէօրէ, յունիսին 30ունճու կիւնիւ, Աժտէրխանատա 8 քիշի գօյէրատա թութուլուպ, 31 վէֆաթ իթմիշ տիր։ Պագուտա խասթալըգ տէվամ իթմէքտէ օլուպ, Թիֆլիզտէ 2 միւսապ վէ 2 վէֆիյէաթ վուգու պուլմուշ տուր։ Շըմուշի վէ Շուշի թարաֆլարընտա պաղը գօյէրա վուգուաթը խապէր վիրիլիյօր։

Օսմանը պանգասընըն հիսսէտարան մէճլիսի Լօնտրատա պիլիճթիմա, հիսսէ պայընա 7 շիլին թէվզիյինէ գարար վիրմիշ, վէ մէճլիսի մէզքիւրտէ օգունան բաբօր մուճիպինճէ, պանգասընըն պիր սէնէ զարֆընտաքի թէմէթթիւ ռաֆիսի, 396.438 ինկիլիզ լիրասընա պալիղ օլմուշ տուր։

Մէզքիւր պանգա թարաֆընտան իզմիր վիլայէթինտէ քեռին Սօմատա պիր շիպէ թէէսիսի մուգաբրէր օլուպ, լաղըմ կէլէն մէէմուրլար պու քէրրէ մէզքիւր դաղտա ազիմէթ իթմիշլէր տիր։

Շուրաի Տէվլէթ տախիլիյէ տաեիրէսի բիեասէթինտէն թէգաեիւտ իտիլմիշ օլան բիւթպէի պալէտ բիճալընտան Պէսիմպէյ, էվվէլքի կիւն եէնիքէօյունտէքի խանէսինտէ վէֆաթ իթմիշ, վէ ճէնազէ մէսարիֆի Խազինէի Խասսա Շահանէտէն թէսվիյէ օլունմուշ տուր։

Մըսըրտա թագ ու նէշը օլունան «Պոֆօր էժիրսիէն» նամ ֆրանսըզ գազէթասը, մէվլէքէթի մէզքուրէտէ իճրաեի թէպապէթ իտէն Ինկիլիզ հէքիմլէրի ալէյհինէ պաղը չիտէթլի մէզալթի նէշը բիթմէսի իւզէրինէ, Գահիրէ խասթախանէսի միւտիրի Տօքթ. Միլթն թարաֆընտան ալէյհինէ իդամէյլ տավա օլունտուղունատան, մահքէմէ, մէզքուրը պաղէթանըն 1.000 Ինկիլիզ լիրասը ճէզաեի նազտի իթա իթմէսինէ, վէ օր պապտէրի դարարընը քէնտի զազէթասընա, տիկէր իքի զազէթա թարաֆընտան նէշը իթտիրիլմէսինէ հիւքմ իյլէմիշ տիր։

Ֆրանսա խարիճիէ նէզարէթի թարաֆընտան, պու քէրրէ պիլումում Ֆըրանսա էեալաթը վալիլիքլէրինէ եազըլան պիր թահրիրաթը ումումիէտէ, մէմալիքի Օսմանիյէյէ կիտէճէք օլան Ֆրանսըզլարըն բասաքօրթլարընը մուաքիբանա միւշքիլաթա տիւշար օլմամագ իւզրէ, օ կիպիլէրին բասաքօրթլարընը տէվլէթի ալտէ չէհպէնտէրլէրինէ վիզէ իթտիրմէլէրի լազըմ կէլէճէկլի, մէէմուրինի աեիտէսինէ թէնպիհ վէ իխթար օլունմասը իշար իտիլմիշ տիր։

Գարթալ գազասը տախիլինտէ, Նէրտիւպան զարիեէսինտէ հայվան խասթալըզը զուհուր իթմէսինէ Անգլիա, մուհաֆազա գօրսոնու վազընա լիւզում կէօրիւլէրէք, մէվսիմին Ուզուն Զաեերը բանաեըրը օլմասը, վէ Գուրպան Պայրամընըն հուլուլի ճիհէթիլէրէ, խասթալըգտան սալիմ օլարագ մէվճուտ վէ պատէհու կէլէճէք օլան գօեունլար իչին, Ուզուն Զաերրա մախսուս օլմագ իւզրէ, պիր ճատտէ աչըգ պըրագըլարագ, մէզքիւր չաերընը գօեուն ախզուրթասընա վէ գարիեէ էհալիսինին թարլա վէ հարմանլարընտա իճրայի սէնատթլարընա խալել կէլմէեէճէք սուրէթտէ պիր գօրսոն վազը, Շէհր էմանէթինճէ պիթթէնսիպ, օր վճճէլէ ֆէնէն 30 կիւն գարանթինաեա վազ իթտիրիլմիշ տիր։

Գասըմ բաշա տէրէսինի տէրինլէտիպ թէմիզլէմէք իշին, ըրխթըմ զումբանեասը ամէլէսի թարաֆընտան գազըլարագ չըգարըլաճագ թօրբաղընը ըրխթըմ ամէլիեաթընտա գուլլանըլաճաղը կիպի, պու քէրրէ մէզքիւր տէրէնին գարատըլմասը իշին տախի իյճապը գարար վէրիլէրէք, էվվէլճէ թանզիմ վէ իճրա օլունան քէշֆ վէ խարիթասը մուճիպինճէ եաբըլաճագ թօնօզ չէքիլինտէքի քէմերլէր ինշաաթընըն, Թէրսանէի ամիրէ սէր միյմարը Վասիլաքէ էֆ. հազր. էօհտէսինէ իհալէ օլունարագ, սիւրաթլա ամէլիեաթընտա պաշլանմասընա գարար վէրիլմիշ տիր։

Էվվէլքի կիճէ Իւսկիւտարտա Անգլասը ճիվարընտա քեռին Ֆրէնք քիլիսէսինէ խըրսըզլար կիրէրէք, պիր թագըմ էշնա սըրգաթ իթմիշլէր տիր։

Իզմիր վիլայէթի միւլհազաթընտան Ագաչէհիր, Գուլէ, Էշմէ, Սալիհլի ճիհէթլէրինտէ արա սրրա հաֆիֆ սուրէթտէ զէլզէլէլէր վուգու պուլմագտա իմիշ։

Իսկիսատար-Գատրքէօյ սու շիրքէթինին պիր թագըմ պօրուլարը պաղը եէհուտիլէր թարաֆընտան չալընարագ, Օրթաքէօյէ աշըրըլըպ, բարչա բարչա խիլտիքտէն սոնրա էօթէյէ պէրիյէ սաթըլտրը զապթաճա խապէր տալընարագ, միւթէճասրըլարը տէրտէսթի իտիլտիքլէրի կիպի, պու տէֆա տախի մէզքիւր պօրուլարտան 5 առէտ, Օրթաքէօյ թանզիֆաթ իսքելէսի իթթիսալինտէ թօրրագ ալընան չըգարըլարագ, լաղըմ կէլէն թահգրգաթընա իպթիտար օլունմուշ տուր։

Պէյօղլունտա Զաբիսն նամ Ռումզըլար մէքթէպինին թէվզիի միւքեաֆաթ ըէսմի, էվվէլքի կիւն բաթրիգ Նէօֆիթօս էֆէնտինին թահթը ըիեասէթինտէ իճրա օլունմուշ, վէ պունտա Սինօդ ազալարը վէ Եունան սէֆիրի տախի հազը պուլունմուշլար տըր։

Մէքթէպի մէզքիւր 12 սէնէսէն պէրու թէէսիս օլունուպ, 16 մուալիմ վէ 14 մուալիմի պուլունտուղու կիպի, պու սէնէ մէքթէպին իտարէսի իչիւն 4.300 լիրա սարֆ օլունմուշ տուր։

ԹԷԼԷԳՐԱՖԼԱՐ

Պէրլին 3 յուլիս։—Բէթրսպուրկտան ալընան պիր մէքթուպտա, կրանտիւգ Վլատիմիրին լիճլիւթ թէֆթիշ վուգուպուլան սէյլահաթը էնասընտա տիւշար օլտուղու պիր գապա հիքեաեէ իտիլիօր։ Շէօյլէքի թրէն նօվկօրօտ էեալէթինտէ վագը Զէրսրօվից սթասիօնունա կիրտիկի սըրատա, կրանտիւգին տաեանմըշ օլտուղու վակօնուն գարուսու աչըլարագ, միւշարիլէյհ նէրէ տէվրիլմիշ վէ եիւզիւնտէն եարալանըգ գանլար իչինտէ գալարըրմըշ տըր։ Միւշարիլէյհին դօլ վէ պաճագլարընըն քէմիքլէրի տախի նէրինտէն օնամըշ իսի, պունաէն ալէյհ սէյլահաթընն տէվամընտան սարֆը նազար իտիլմիշ տիր։ Զար հազրէթլէրինէ տերհալ մալիմաթ վէրիլմիշ տիր։

Իշպու հավատիս միւհթաճը թատիգ տիր։

Մարսիլիա 3. — Բէքինտէն վարիտ օլան խապէրլէր, Թան-Հօատա պիր միւֆրէզէնի ասքէրինէ իլէ գուրսանլար արասընտա, Փէյնաթ ճիվարընտա պիր միւսաաէմէ վուգու պուլմուշ, վէ Ֆրանսըզլարտան 17 քիշի մէճրուհ վէ 16 քիշի թէլէֆ օլմուշ տուր։ Տէնիզ խըրսըզլարը Փիրաբ իթմիշլէր իսէտ, խաթթը բիւճաթլարընը քէսմէք իւզրէ, մրրալալ հէնքէն թաագրպէ իպթիտար իյլէմիշ տիր։

ԹԱՍՀԻՀ

Տիւնքի զազէթամըզըն նիւմէրօսու 6743 օլաճագ ենէրտէ, պաղը նիւսխէլէրիմիզտէ 6744 օրմուշ տուր։

ԽԱՌՆԻՔ

ԱԼՄԱՆԵԱ ՎԷ ՊՐԷՆՍ ՊԻԶՄԱՐՔ

Ախիրէն վուգու պուլան պագը իֆշաաթը, հէման թէքմիլ Եվրոբանըն միւթէհասսիր գըլմըշ օլան բրէնս Պիզմարգըն լէհ ու ալէյհինտէ պիր թուգըմ ըհտիլաֆ թարաֆընտան պէեանը միւթալէաթ իտիլմէքտէ, վէ միւխթէլիֆ ղազեթալար մէգալաթը չէտիտէ տէրճ ու նէշր իյլէմէքտէ տիրլէր ․

Մէվզըի պահսի վէ մէնաֆիի տէվլէթ միւլահազասընտա արթըգ իխթիխալըն սուբիւթ իտէմէնէն գօնթ Գաբբիվի, խասմինէ գարշը ճէվապ վիրմէք զէմանը հուլուլ իթտիկինի թէֆէքքիւր իլէ, մումաիլէյհ ալէյհինէ «Նօր Տայչէ Ալկէմայնէ Ցայթունկ» ղազեթասընա պէնտ իսգտըրմըշ տըր ․

Մէզքիւր ղազեթանըն իւք տահրիբէսի բրէնս Պիզմարգ իլէ տօսթլարը ալէյհինէ մուհավէրաթա տահիր մէգալաթը չէտիտէ իլէ մէմլու օլուպ, պունագտըր բրէնս Պիզմարգ թարաֆընտան տախի չիտտէթլէ մուգապէլէյէ ճէվապլենէտէ պուլունմուշ տուր ․

«Ֆրայինիկէ Ցայթունկ» կիպի լիպէրալ ղազեթալար, Ճէրմանիա միսիլլու Գաթօլիք ֆիրգա համասիսի իլէ պիլ իթթիֆագ, բրէնս Պիզմարգը սուբիւթէ ինճպար իթմէք իչին, հիլմի հաճէթտէ միւմաիլէյհ ալէյհինէ թէտապիրի միւհասիրէ վէ չէտիտէ իթթիխազը լազըմ կէլտիկինի պէհանտէ միւթթէֆիգ իւլ բէյ տիրլէր ․

Մէզքիւր «Նօր Տայչէ» ղազեթասը, մէրաքիզի բէսմիհէտէ, բրէնս Պիզմարգա գարշը թէտապիրի լազըմէնին իթթիխազը ճիտտէն տու չիւնիւլմէքտէ օլտուղունու իյմա ու իշրապ իթմէքտէ տիր․ Անճագ միլլի լիպէրալ ղազեթալարը բրէնսէ հիւճում իթմէքտէն իհթինքապ իտիյօրլար․ լաքին ղազեթալարըն գըսմը ազէմի մէմլէքէթին մէնաֆիի նամընա պու մուհավէրաթըն գաթ իտիլմէսինի նասիհաթ իտիյօրլար․ Անճագ բրէնս Պիզմարգըն Վիէննատա իյրատ իթտիկի նութգլար իւզէրինէ, Պէրլին իլէ Ֆրիտրիխսրուհէ պէյնինտէքի միւնասէպաթ պիւթիւն պիւթիւն միւպէտտէլի պիրուտէթ օլմուշ տուր ․

Նիւրէմպ «Բէյթէր Լօյտ» ղազեթասը, բրէնս Պիզմարգըն վուգու պուլան պագը նութգլարը թէճավիւզքեարանէսինէ գարշը Ալմանեա հիւքիւմէթինի միւտաֆէա իլէ պէրվէճհի աթի պէեանը էֆքեար իտիյօր ․

«Նօր Տայչէ Ալկէմայնէ Ցայթունկ» ղազեթասը, ղաէէթ միւթէէտիլանէ թաբրթլա բրէնս Պիզմարգըն պիր թագըմ քէշիմաթը քեազիպէ սարֆ իթտիկինի պէեանլէ, բրէնսի միւսինն վէ պինաէն ալէյհ չուռուրունա գաճի թարի օլմագ հասէպիյլէ մազուր կէօրմէքտէ տիր․ Մէզքիւր ղազեթա, բրէնսին պիրգաթ քէնտի վաթանընա իյգաի մազարրաթ իթմէկէ չալըշտըղընը, վէ չու հալտէ միւմաիլէյհին մէյտանա կէթիրտիկի էսէրլէրին չիմտի քէնտիսինէ գարշը միւտաֆէասը լազըմ կէլտիկինի իլավէյի մէգալ իյլէյօր ․

«Ալման նիւմ բէսմի ղազեթալարընըն, պիր մաագալ վիւքէլանըն ասլա պու եօլտա իրատը մէգալ իթմէմիշ օլտուղու հագգընտաքի բէյ վէ մուհաքէմէսի, խալընըզ Ալմանեաճա տէկիլ իւլա թէքմիլ մէրքէզի Եվրոբաճա թասթիգ օլունաճագ տըր․ Բրէնս Պիզմարգա իւճրէթլէ իւլտէմէթ իտէն պագը միւբէվվիճի էֆքեարլարընըն մաատա, տիկէր քէնաֆֆէ ղազեթալար, միւմաիլէյհ բրէնսին «Եվրոբա սալթանաթը, էյլէտա, ահվալ վէ վուգուաթտան ասլա խապէրտար տէկիլ տիր» զէհինինտէ վուգու պուլան լիսանը ճիւրռաթքեարանէսինի մաճիւմ գըլ մագտա միւթթէֆիգունալէյհ տիրլէր․ Բրէնս Պիզմարգըն Ռուսիա տէվլէթինէ վէ քէնտիսինին Չար հազըէ իլէ օլան միւնասէպաթը չախսիեէսինէ տաէիր վագը օլան պէեանաթընը Ալմանեա վէ Եվրոբա միւթէմէքէր ղազեթալարընէ սոլտա թէլագգը իտէճէքլէրինի պիլտիրէքլէրինտէն, Ալմանեա հիւքիւմէթինին պու պապտէ նէշրէ միւգթէտիր օլտուղու էվրագը բէսմիյէնէ լիւզում եօգ տուր․ Ագըլը պաշընտա հիչ պիր քիմսէ Պիզմարգըն պունտա տախի սէօյլէտիկինէ, վէ պիր Վիէննա ղազեթասըլա նէշր իթտիկի մէգալաթա ինանմազ ․»

ԱՄԵՐԻԳԱ ՀԱՎԱՏԻՍԱԹԸ

Ամէրիգաատան Գ․ Ց․ Պասմաճեան էֆէնտի թարաֆընտան իթասընա հիմմէթ պույուրուլան չու աթիտէքի մալիւմաթլարը մաթէշէքքիւր պէեան իտէրիզ ․

—Ամէրիգաատա պիր միլեօն տոլարտան զիեատէ սէրվէթի օլան զէվաթըն աատէտի իւչ պինտէն իպարէթ տիր ․

—Մէմալիքի Միւթթէհիտէյի Ամէրիգա բիհասէպի ինթիխապաթը չէնտ մահ սօնրա վուգու պուլաճաղընտան, կէրէք րէբըպլիգան վէ կէրէք տիմօգրաթ նամզէտ ֆըրգալար նամզէտ թէտարիքի վէ ինթիխապըյա մէշղուլ պուլունմագտա տըրլար ․

—1855տէ վագը Բարիս սէրկիսի ումումիսի 5 միլեօն տոլար, 1873տէ Վիէննա սէրկիսի 7,850,000 տոլար, 1889տա իքինճի Բարիս սէրկիսի ումումիսի 6,300000 տոլար մէսարիֆէ մէյտանա կէլմիշտիր․ Հէլէ ճէք սէնէ Շիգակօտա վուգու պուլաճաք օլան սէրկիսի պէյնէլմիլէլ մէսարիֆի 22 միլեօն տոլարտան իպարէթ օլաճաղը զանն ու թախմին օլունուեօր ․

—Ախիրէն նէշր օլունան սթաթիսթիգլէրէ նազարէն, հէր սէնէ վէֆաթ իտէնլէրին աատէտը 49 միլեօն նուֆուսա պալիղ օլուեօր ․

— Մէմալիքի Միւթթէհիտէյի Ամէրիգաատա բօսթա նագլ իտէն չըմէնտօֆէր շիրքէթլէրի 22 միլեօն տոլար մէսարիֆի նագլիյէ ալըզ իթմէքտէ տիրլէր ․

—Պիր գաչ մահ մուգատտէմ Լօնտրատա վէֆաթ իտէն վախըլ մէշհուր Մ․ Սբըրճընըն թէրճէմէյի հալի, օն գատար Ամէրիգայը միւխթէլիֆ միլլէթլէր թարաֆընտան գալէմէ ալընըպ թապ ու նէշր օլունմուշ տուր ․

—Ամէրիգաատա աղ վագըթ զարֆընտա նէ՛ գատար չաբուգ իշ կէօրիւլտիւկիւ, աթիտէքի վագըատան անլաշըլապիլիր ․

Շիգակօ բօսթախանէսինտէ 100,000 մէքթուպ 217 բօսթա ամէլէսի թարաֆընտան 35 տագիգատէ սըրասընա գօնուլուպ տամղալանտըգտան սօնրա մահէլլի մագսէտլէրինէ կէօնտէրիլմէք իւզրէ թօրպալարա վազ օլունմագտա տըր ․

—Աթլանթիգ Օգեանօսունտան Ինկիլթէրրաեա, պիրինճի տէֆա օլարագ սէյր ու սէֆէր իտէն վաբօր կէմիսի Ամէրիգա պայրաղընը համիլ օլուպ, մէզքիւր վաբօր մէմալիքի մէզքիւրէնին գըսմէն պազը գուվվէթիյլէ, վէ գըսմէն էլքէն աչարագ, 1819 թարիխինտէ, 25 կիւն զարֆընտա մուվասալէթ իթմիշ տիր․ Շիմտի մէզքիւր մէսաֆէ 6 կիւնտէ գաթ օլունմագտա տըր ․

—Պու կիւնլէրտէ Եվրոբատան վէ տիւնեանըն սաիր թարաֆլարընտան Ամէրիգայըն հիւքիւմէթ տախիլիէսինէ (Ուաշինկթընա) վարիտ օլան մէքթուպլարըն էսգէրիսի Շիգակօ սէրկիսինէ միւթէալլիգ տիր ․

—Ամէրիգաատա թրամվայ արապալարընըն քէսրէթ վէ էհէմմիյէթի աթի իսգիւրր հիսապտան միւսթէպան տըր ․ Շէօյլէ քի, թրամվայ խաթթլարընըն մուամէլաթընա մախսուս եօլլար 5783 միլտէն իպարէթ օլուպ, մէվճուտ արապալարըն մըգտարը 32505, վէ իսթիխտամ օլունան ամէլէնին ատէտի 70,764, վէ կէչէն սէնէ նագլ օլունան եօլճուլարըն մըգտարը նուֆուսու իսէ 2,023,010,202 պուլունմուշ տուր ․

(Տէվամի)

ՊՈՒՐՍԱ ՏԷՄԻՐ ԵՕԼՈՒ

(6741 Նումերօլու նիւսխամըզտան տէվամ)

Անլաթմագ իսթէտիկիմիզ գուսուր, հալէա պու կիւնէ գատար ումումէն մէքթէպլէրիմիզտէ, լիսանը վէճհ իւզրէ լիսանը Թիւրքինին տէրս վիրիլմէմէսի, վէ տէրս վիրիլսէ պիլէ, էլզէմիյէթի տէրեճէտէ էհէմմիյէթ վիրիլմէտէ վէ տիգգաթ օլունմագտա պուլունմամասը մէսէլէսի տիր ․

Մէքթէպլէրիմիզտէ վիրիլմէքտէ օլան լիսան տէրսլէրի հալ գընտա, ումումի պիր էֆքեար պուլունմայըպ, պիրպիրինտէն չօգ ֆարգլը օլարագ պիր գաչ էֆքեար հիւքմ իթմէքտէ տիր, չէօյլէ քի, պազըլար, սաիր լիսանտան զիեատէ Հայճայա էհէմմիյէթ վիրիլիպ, վէ չօգճա վագըթ վէ նագտ սարֆ իտիլմէսինի արզու վէ նասիհաթ իթտիքլէրի կիպի, պազըլար Ֆրանսըզճայա իքինճի, վէ Թիւրքճէյէ իւչիւնճիւ տէրէճէտէ էհէմմիյէթ վիրիլմէսինի, վէ պազըլարտա Ֆրանսըզճանըն ումումէն չօճուգլարըմըզ իչին լիւզումլու պուլունմատըղընը իտտիա իլէ, խալընըզ պիւեիւք մէքթէպլէրտէ վէ պիւեիւք մահէլլէրտէ թէտրիսինէ լիւզում կէօրմէքտէ տիրլէր ․

Քէնտի արզու վէ էֆքեարըմըզա կէլինճէ, պիւթիւն պիւթիւն պաշգա

)(25)(

ԿԵՆԱՑ ԽԱՂԵՐ

Հեղինակ․ — Ց․ Մ․ ՀԱՃԵԱՆ

— Ե՛հ որչափ դողացի ձեզ համար գիտէք, տէր վկայ երակացս արիւնը սառեցաւ կարծեցի, բայց ո՞ր սատանին ծակը պահուած էիք որ ձեզ չը գտան։

— Պարոն Բագարատայ հետ ածուխի մառանը աչքէ անցուցինք․ շատ քիչ բան մնացեր է մէջը։

— Ինչպէս ածուխի մառանը՛ ․․․ և ուսկից անցաք։

— Տախտակամածէն, նախապէս գետնի երկու տախտակներու գամերն հաներ էր որոց շնորհիւ այս անգամ ալ պրծանք․ հիմայ Հայր Օսկան մեզի մէկ մէկ գինի տալ որ մենք երթանք։

— Ի՛նչ, այս գիշեր միթէ տունս չը պիտի գաս։

— Ոչ, խիստ ստիպողական և մեծ գործեր կան կատարելիք։

— Ոհ պարոն Բագարատ, դարձեալ ինքզինքդ արկածներու մէջ պիտի նետես, այս առթիւ քեզի բան մը պիտի աղաչեմ, խօսք կու տաս որ խնդիրքս պիտի կատարես։

— Աղէկ գիտես որ քեզի բան մը չեմ կարող մերժել։

— Կաղաչեմ որ վերջ տաս սա Նիկոլի դէմ մղած պայքարիդ․ զի այն մարդը վերջապէս գլխուդ փորձանք մը պիտի բերէ։

Բագարատ լուրջ դէմք մը առնելով պատասխանեց։

— Հայր Օսկան, երդում ըրած եմ այդ մարդէն վրէժ լուծելու։

— Այդ ուրիշ ըսաւ ծերունին բեկեալ սրտով, անշուշտ մեծ չարիք մը գործած է քեզ։

— Թէպէտ և ժամանակս սուղ է, բայց պատմեմ ձեզ թէ այդ Նիկոլն ինչ ըրած է ինծ․ Հայր Օսկան, կում մը գինի լեցուր մեզ ու քիչ մ'ալ ուտելիք բեր․ ես և ընկերս առաւօտէն ի վեր բան մը կերած չենք։

— Հիմայ անմիջապէս, խաշած պաղ հաւ մը պահած եմ մի քանի հաւկիթ, պանիր և միրգ։

— Գինին մոռցար Հայր Օսկան։

— Ե՛հ նզովից արմատ, ինձնէ լաւ գիտես մառանը, լապտեր մը վառէ և ութերորդ տակառէն լեցու շիշ մը։

Երկու վայրկեան վերջը ուտելիքներն ու գինին բոլորակ սեղանին վրայ դրուեցան և Հայր Օսկան սկսաւ հաւը ջարդել։

— Ուտելով իսկ, պատմութիւնդ կրնաս ընել մեզ ըսաւ Գարագայըշ։

— Ահաւասիկ կ'սկսիմ, հայրս չը ճանչցայ երկու տարեկան եղած ժամանակս մեռաւ․ նա ըստ բաւականի կալուածներ թողլով որոց հասոյթովը արժանապէս կ'ապրէինք մայրս, ես, և Հերիքնազ անուն քոյրս․ ո՜հ տարաբաղդ աղջիկ․ Հերիքնազ վերջին աստիճան գեղեցիկ էր քնքուշ, և ամենահաւատ միամտութիւն մը ունէր, կուսական միամտութիւն՝ որ իւր դժբաղդութեան պատճառն եղաւ, Նիկոլ՝ որ հօրս քով ծառայած էր, հետզհետէ գործառնութեան մէջ յառաջանալով, փոքր դրամագլուխ մը ձեռք բերած, ինքնին սեղանաւորութիւն կընէր, և մեզ իբր հինօրեայ բարեկամ, տան մէջ ազատ մուտք ունէր, ուստի հրապուրեց Հերիքնազը․ մայրս և ես բան մը չէինք գիտեր, չէինք կասկածէր անգամ․ Իւսկիւտար մեր բնակած տունը զատ տաղաւար մը ունէր պարտէզին ծայրը, Հերիքնազ քմածին հաճոյք մը ունեցաւ, մինչ այդ տաղաւարը կը բնակէր․ մի քիչ ժամանակէ յետոյ բնակութիւնը բոլորովին անդ հաստատեց Նիկոլ գրեթէ ամեն գիշեր մեր տունն էր, դիտեցի որ Նիկոլի չը գտնուած գիշերներն Հերիքնազ տխուր կըլար․ այս իմ դիտողութիւն մօրս յայտնեցի, որուն ամենեւին կարեւորութիւն չը տուաւ, երեք տարի առաջ առաւօտ մը ոստիկանները տունը կոխեցին, դէմերնին ելնելով հարցուցի թէ ինչ կուզէին․ պետերնին ըսաւ թէ յանուն օրինաց կուզամ հետազօտել այս տան պարտէզը ուր ողջ երախայ մը թաղուած է։

Այս յայտարարութեան վրայ Հերիքնազ ահաւոր ձայն մը արձակելով նուաղեցաւ, ի տես այս շանթահար մնացի, ոստիկանաց պետը զիս մէկ կողմ առնելով, պարոն ըսաւ այս օրիորդը կերեւի որ ձեր քոյրն է։

— Այո պատասխանեցի։

— Ցաւօք կը ծանուցանեմ ձեզ թէ ստիպուած եմ ձերբակալել զնա։

— Բայց այս անկարելի է, իմ քոյրս ինչ յանցանքով կամբաստանեն։

— Որդեսպանութեան յանձանքով․․․

Այս յայտարարութեան վրայ մօրս սենեակէն ահաւոր ձայն մը ելաւ և ծանր մարմնոյ մը գետին իյնալու թնթիւն մը լսուեցաւ։

Անմիջապէս ներս վազեցի․ մայրս գետին փռուած էր․ նախ կարծեցի թէ նուաղած է, ափսո՛ս պատրանացս, ալ չէր շնչեր հեգ մայրս։

— Ի սէր Աստուծոյ բժիշկ մը գոչեցի։

Ոստիկանապետը անմիջապէս ոստիկան մը ղրկելով բժիշկ մը կանչել տուաւ։

Բժիշկն իւր զննութիւնը կատարելէ յետոյ, յայտարարեց թէ մեռած է։

Եթէ շանթ մը նոյն պահուն ոտքիս առջև իյնար, զիս չը պիտի շլացներ։

Գարագայըշ և Հայր Օսկան իրենց պնակն սեղանին վրայ թողած էին և հեւալով մտիկ կընէին այս սոսկալի պատմութիւն։

— Հապա քոյրդ ինչ եղաւ հարցուց Գարագայըշ։

(Շարունակելի)

տիւրլիւ տիւշիւնմէքտէ վէ պաշգա տիւրլիւ մուհաքեմէ իյլէմէքտէյիզ·

Պիզիմ արզումուզա նազարէն, պիւնիւք քիւչիւք քեաֆֆէյի մէքթէպլէրիմիզտէ, չօճուգլար 10-12 եաշընտա օլունճայա տէկին, մաւթլագ սուրէթտէ Հայճա, Թիւրքճէ վէ Ֆրանսըզճա, վէ նախօտ Ֆրանսըզճա երինէ պազը մէքթէպլէրտէ Ինկիլիզճէ վէ նախօտ Ալմանճա տէրսլէրի վէրիլմէլի տիր, վէ չօճուգլար 10-12 եաշընտա օլ տուգլարընտա, էօյրէնմիշ օլտուգլարը Հայճա քեաֆի տատ օլունտրագ, անըն երինէ Թիւրքճէ իլէ Ֆրանսըզճանըն գուվվէթ վէրիլմէլի տիր, վէ զիհատէճէ Էրմէնիճէ տէրս ալմագ իսթէեէնլէր, խուսուսի հօճալարա միւրաճաաթ իլէ, իսթէտիքլէրի գատար իլէրու կէօթիւրմէկէ չալըշմալը տըրլար·

Ալէսսէվիյէ չօճուգլարըմըզըն, չարշըճա ախզ ու իթալարը վէ իշլէրէ, սանաաթլարա տաիր օլան բագգալ, տէֆթէր, ճօղրաֆիա վէ հէնտէսէ, վէ գանուն ու նիզամ վէ հուգուգ վէ էմսալի տէրսլէրի Թիւրքճէ լիսան իւզրէ օլմալը տըր քի, մէքթէպտէն չըգտըգլարընտա, կէրէք չարշը պազարլարտա, վէ կէրէք հիւքիւմէթճէ մէմուրիյէթլէրտէ պուլունարագ, հէր նէրէտէ օլսալար, էթմէք բարասընը չըգարապիլսինլէր·

Պունունլա պիլմէլէ կէլիրճէ, տէրսլէր Ֆրանսըզճա վէ նախօտ էօյրէնմէքտէ օլտուգլարը Եվրոպա լիսանը իւզրէ վիրիլմէլի տիր քի, իլէրուտէ պիւեիւք մէքթէպլէրէ գօյաճա գապուլ օլունուպ վէ յապանճը իլէրու կիտէպիլսինլէր·

Զօգլար հալիմիզին վէ աթիմիզին եա յընըզ պիր ճիհէթինի կէօրէրէք վէ տիւշիւնէրէք, կիւյա Ֆրանսըզճա էօյրէնմէք, եալընըզ զէնկին էվլատլարընա էյգէմտիր կիպի, հէր փագըր վէ եանաֆ չօճուգլարընա, Ֆրանսըզճա վէ իմիրէ էօյրէթմիյմէքտէն իսէ, պիրէր սանաաթ էօյրէտմիյմէսինի նասիհաթ իյլէմէքտէ տիրլէր· Հալ պու քի, պու նասիհաթ էասսէն վաճի օլտուգտան պաշգա, ֆուգարա վէ եանաֆ չօճուգլարընըն իսէ տահիլ փագըրլըգտան վէ նախօտ ատի պիր հալտէ գալմասընա սէպէպիյէթ վէրմէք տիմէք տիր·

Մէզքիւր էֆքեար վահի տիր, չիւնքի, Թիւրքիայըզ էհալիսի, էսասէն, էվրօպանըն հիչ պիր հիւնէր ու սանաաթնա րէգապէթ իտէմէյիպ, անճագ հիւնէր ու սանաթլարըն եա միւտարըզըէ, վէ նախօտ Թամիրճիլիկինի եարապիլիր· մէյէվ պինտէ պիր վէ նախօտ օն պինտէ պիր չօճուգումուզ չըգըպտա, պիր հիւնէր ու սանաթտա րէգապէթէ ճէսարէթ իտէպիլէճէք օլսա տախի, հէմհէր հալտէ էվվէլինտէն վէ լաեըգըյլա պիր Եվրօպա լիսանընա աշինա օլմասը, վէ հէմտէ պիր չօգ սէրմաեէսի պուլունմասը իգթիզա իտէր·

Պիզճէ, ումումէն չօճուգլարըմըզըն սէլամէթի, թէքմիլ Հայճա պիլմէքտէ վէ պիր սանաաթ էօյրէնմէքտէ օլմասըլա, իլլա Թիւրքճէ իլէ պիր Եվրօպա լիսանընը յաեըզըյլա էօյրէնմէսինտէ տիր· մէքթէպտէն չըգտըգտան սօնրա, պաշլարընը թաշըտան թաշա վուրարագ վէ ազլ ու զէքաէթ վէ իսթիտատլարընը գուլլանարագ, անճագ մէզքիւր իքի լիսան սաեէսինտէ պիր իշ էլտէ իտիպտէ կէչինէպիլիրլէր·

Դէրպէրլէրիմիզ, տիւրկէրլէրիմիզ, Թէրզիլէրիմիզ, վէ սաիր սանաթքեարլարըմըզըն հալլէրի մալիւմ օլուպ, պու կիւնքի կիւն հէքիմլիք, միւհէնտիսլիք, մաքինիսթլիք, վէ էմսալի, վէ տէվլէթճէ մէէմուրիյէթլէր սահէսինտէ, չանըը սուրէթտէ վէ բահաթ եաշամագտա օլան էհէր պին քիշիմիզ վար իսէ, տօղուզ եիւզ տօգսան տօգուզու, անճագ վէ անճագ Թիւրքճէ իլէ Ֆրանսըզճա վէ նախօտ սաիր պիր լիսան սաեէսինտէ մէզքիւր հալէ նաիլ օլապիլմիշլէր տիր·

(Տէվ-Դ)

ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ
ԵՒ
ՊԱՐՈՆ ՔՆՆԱԴԱՏՔ

Ժամանակէ մ'ի վեր նոր եռանդ մը կայ մեր մէջ աշխարհագրութեան դասագիրքներ յօրինելու· այս եռանդ գովելի է անշուշտ: Այս եռանդ ուրիշ եռանդեան մ'ալ ծնունդ տուած է, ա՛յն է աշխարհագրութեան այդ նոր դասագիրքները քննադատելու եռանդն, այս ալ անշուշտ գովելի է· Սակայն, ըստ իս, եթէ այս ամենուն մէջ պարսաւելի բան մը կայ այդ երկու եռանդները յագեցընելու կերպն է· Երբ մէկը նոր դասագիրք մը յօրինելու ձեռնարկէ կարծեմ ջանալու է որ այդ դասագիրք նախորդներէն ս և է առաւելութիւն մ'ունենայ, քայլ մ'ըլլայ դէպ առաջ, աւելի խնամք, աւելի աշխատութիւն փառնուած ըլլայ անոր համար· Մեր մէջ այդ պայմանները բնա՛ւ նկատողութեան չեն առնուիր· Աշխարհագրութիւն մը պիտի յօրինենք, նախ կը ջանանք ազդեցիկ մէկու մը ձօնել գիրքը, յետոյ վաւերացնել տալ Ուսումնական Խորհրդէն, յետոյ յառաջաբան մը գրել, որուն մէջ, ամենայն կերպով մը, կը յայտնենք թէ մեր այս նոր դասագիրք լաւագոյնն է ամենէն, թէ հակառակ իր փոքրութեան ամենէ ընդարձակն է, որովհետև աւելորդ բառները դուրս ձգուած են, ևայլն: Ահա՛ դասագիրքը գրեթէ յօրինուեցաւ, մնացածը կարևորութիւն չունի, չուտ մը կ'ըլլայ, Ֆոնսէն, Բիժոնոյ և մնացեալ [illegible] ըլլայ: Դո՛նէ ուշադրութեամբ օրինակենք ուրիշներէ, ադոր իսկ փոյթ չենք տանիր և ահա՛ դասագիրքը կը խճողի անհեթեթ սխալներով, քննադատութիւնք կը սկսին, պէտք է պաշտպանենք մեր դասագիրքը, լաւագոյն միջոցն է քննադատին անձին վրայ յարձակիլ որպէս զի այն ալ մեզ նախատէ և լրագիրք մերժեն յօդուածն հրատարակել, վիճաբանութիւնը փակւած յայտարարելով· Եւ սակայն դըպրոցական աշակերտք են որ կը տուժեն այս ամենք, թէ՛ նիւթապէս, թէ՛ բարոյապէս·

Ահա ինչ որ կը խորհէի երբ հանդիսատես եղայ Մարգարեան Աշխարհագրութեան առթիւ եղած վիճաբանութեանց: Այս օրերս կրկին նմանօրինակ պայքար մը սկսած է մեր լրագրաց մէջ, այս անգամ յարձակեալն է որ յարձակողական դիրք մ'առաւ, սակայն ցաւելով տեսանք որ Պ· Մորոյի յարձակողականներն ալ իր պաշտպանողականներուն կը նմանին և ողջմտութիւն չունին: Նախ Պ· Մորոյ դիմակ կը կրէ, դիմակաւոր քննադատ մը յաճախ բամբասող մ'է կամ գոնէ ինք այնպէս համարուած է թէ կը բամբասէ, եթէ ոչ պէտք չունի ինքզինք ծածկելու·

Փափագելայ ստուգելու թէ ճի՞շդ էր ենթադրութիւնս և մէյմէկ օրինակ ձեռք ձգեցի խնդրոյ նիւթ եղած աշ-

—Շի՜ բհէսիզ, —տէտի Ճօն·

—Վէ պիր լօրտտա էքսանթրիգ օլտուղունտա, հալիյլէ պազը տճաիպ թապիաթլարա, վէ նախօտ խուլլարա վէ միւրատլարա մալիք պուլունմասը իգթիզա իտէր, էօյլէ տէկի՞լ մի, —տէտի լ'օմ կրի·

—Էլպէթթէ, —տէտի Ճօն·

—Իմտի լօրտ Վիլմօթ հազրէթլէրի պիր չէնէ մէրագ իյլէմիշ տիր վէ օլ մէրթէպէ մէրագ իյլէմիշ տիր քի, առէմ խապ ու բահաթընը զայի իթմիշ տիր, —տէտի լ'օմ կրի·

—Նէտէ՞ն իպարէթ տիր մէրագը, —տէտի Ճօն·

—Բէ՛ք աճայիպ պիր հալ, ասըլմըշ օլան պիր ատէմին պօղազընտան չըգան իփէ մալիք օլմագլըգը, հատտէն զիատէ արզու վէ նիյաէթ իյլէմէքտէ տիր, —տէտի լ'օմ կրի·

—Սահի՞հ մի սէօյլէյօրսունուզ, —տէտի Ճօն·

—Էվվէթ, չիւնքի, քէնտի իւստիւ վէ իթիգատընը նէզարէն, ասըլմըշ պիր ատէմին իփի, բէ՛ք ուղուրլու օլուր իմիշ, տէվլէթ ու իգպալէ տէլալէթ իտէր իմիշ, վէ քէնտիսի իսէ, էքսօնտա իճրա իտիլէճէք օլան աթ եարըշընըն սէպէպինտէն բէքչիպիւրիւք մէպլաղլէր իլէ պահսլարա կիրիշմիշ պուլունտուղունտան, էօյլէ պիր իփէ մալիք օլտուղունտա, քէնտի սէզզիւ չըգարագ, քիւլլիյէթլի բարալար գազանաճագ իմիշ, —տէտի լ'օմ կրի·

—Հա՛, շիմտի անլաշըլտը միւշքիւլէ՞ն մի բատը, վէ, տիմէք տիր քի, էօյլէ պիր իփ իսթէմէք իչին, սիզի ճէլլատ պաշը Գալգրաֆա կէօնտէրմիշ տիր, էօյլէ՞ մի, —տէտի Ճօն·

—Հէմ էօյլէ տիր վէ հէմ տէ էօյլէ տէկիլ տիր, —տէտի լ'օմ կրի·

—Նէ՞ տիմէք իսթէյօրսունուզ, —տէտի Ճօն մէրգումուն ֆիքրինի անլայամատըղընտան·

—Եանի տիմէք իսթէրիմ քի, վագըա պէնի էօյլէ՛ պիր իփ իչին կէօնտէրմիշ տիր, լաքին, էվվէլ էմրտէ սանա միւրաճաաթ իթմէքլիկիմի էմր ու թէնպիհ իյլէմիշ տիր, —տէտի լ'օմ կրի·

—Է՜յ, սօնրա՞, —տէտի Ճօն·

—Վէ պու կիճէ պէնիմ Պէթթինին օտասընտա գալմագլըղըմա հիմմէթ իթմէքլիկին իչին, սանա օն Թանէ՞ իքը տէ լիրա պախշիշ վիրմէքլիկիմի էմր ու միւրատ իյլէմիշ տիր, —տէտի լ'օմ կրի·

—Է՜յ, անլատընըզ սօնրա՞, —տէտի Ճօն·

—Պատէհու նէ օլաճաղընը, մէրգումէնին օտասընտա կիթտիկիմիզտէ սէօյլէրիմ, լաքին, պէնիմտէ քէնտիմէ մախսուս պիր էֆքեարըմ վարտըր, —տէտի լ'օմ կրի·

—Նէ՞ տիր էֆքեարընըզ, —տէտի Ճօն·

—Շիմտի սէնին իլէ պէրապէր Պէթթինին, պիւթիւն պիւթիւն սէրհօշ իթտիքտէն սօնրա ալըր տըշարը չըգարըզ, վէ կէօթիւրիւպ Թէնհա պիր մահէլլէտէ եաթըրըրըզ, վէ օլ վագըթ սէն, մէրգումէնին ճէպինտէն, օտասընըն

ֆէր ճէսարէթլի քիմէսնէլէր պէյնինտէ տօսթլուգ հուսուլի իհթիմալին եարիճինտէ՞ մի տիր, —տէտի·

Վիլեամ պունու իշիտինճէ բահաթ պիր նէֆէս ալմասա պաշլայարագ էյնի վիրտի·

Մէզքիւր կիճէյէ գատար, լ'օմ կրի, մէզքիւր մէյխանէտէ, Շօքինկտէն պաշգա հիչ պիր ատէմ իլէ կէօրիւշիւպ գօնուշմուշ տէկիլ իտի իսէ տէ, օլ կիճէ հէրքէս իլէ գօնուշմագըզ Թարիգինի Թութմուշ օլտուղունտան, ումում խալգա խիթապէն,

—Գաֆատարլար, զանն իտէրիմ քի, շիմտի կէլտիկիմտէ, պուրատա պիր մուարազա վուգու պուլմագ իտի, էօյլէ տէկի՞լմի, —տէտի·

—Խայր, գավղա օլմատըպ, իլլա Ճօն պիզէ պիր հիքեաեէ նագլ իթմէքտէ իտի, հալպու քի քիմսէտէ ինանմագ իսթէմէմէքտէ իտի, —տէտի Ճագ·

—Նէ՞ իտի նագլ իթտիկի հիքեաեէ, —տէտի լ'օմ կրի·

Պունա գարշըլըգ, տէրհալ մէրգում փագըր ատէմ ճէվապ վիրէրէք·

—Շօքինկին պիր լօրտ օլտուղունու, վէ բարլամէնթօտա ազա պուլունտուղունու սէօյլէմէքտէ իտիմ, —տէտի·

—Շօքինկ մի, —տէտի լ'օմ կրի·

—Էվվէթ, մէրգումու սիզ տա իյի բէք իյի թանըյաճագսընըզ տըր, —տէտի Մաթ·Դուշ·

—Շիւբհէսիզ, —տէտի լ'օմ կրի·

—Նէ՞ տէյօրսունուզ, պիզիմ Ճօնուն սէօյլէտիկի սըրը պիր պուտալալըգ իտէրի տէկի՞լ մի տիր, —տէտի Մաթ·Դուշ·

—Խայր, պէն սիզին էֆքեարընըզտա տէկիլիմ տիր, —տէտի լ'օմ կրի պիր սուրէթի պարիտէտէ սէօյլէնէրէք·

Լ'օմ կրինին պու ճէվապը իւզէրինէ հէրքէս տիւշիւնմէկէ պաշլատը, վէ մէրգումտա Թէքրարէն ճէվապ վիրէրէք·

—Ճօնուն հաքքը վար տըր, Շօքինկ հէմ լօրտ տուր վէ հէմտէ բարլամէնթօ ազասընտան տըր, —տէտի·

—Նէ՞ սէօյլէյօրսունուզ, Շօքինկ պիր լօ՞րտ մու տուր, —տէտի Մաթ·Դուշ·

—Էվվէթ, Շօքինկ պիր լօրտ տուր, լաքին, էսէֆ օլունուր քի, Ճօն պունու սիզէ խապէր վէրմիշ տիր, —տէտի լ'օմ կրի·

—Նի՞չին, —տէտի Մաթ·Դուշ·

—Չիւնքի, միւշարիլէյհ լօրտ հազրէթլէրինին, պունու իշիթտիկի կիպի, պիր տահա պուրաեա ատագ պասմաեաճաղը Թապիի տիր, —տէտի լ'օմ կրի·

Վէ, մէրգում, պունու օլ մէրթէպէ գավի պիր էմնիյէթ իւզրէ սէօյլէտի քի, քիմսէ ճէր՞իւէ տայիր պիր լուզէթ պիլէ տիհանէ ալմագըլըգա ճէսարէթ իտէմէտի·

Տիմէք տիր քի, Ճօնուն սէօյլէտիկի Թասաիգ օլունաբագ ֆիւթուհաթը գազանմըշ օլտու·

—Մաամաֆի էօյլէ իմիշ տիր, գաֆատար, սէնտէն աֆվըլըգ տիլէրիմ, —տէտի Վիլեամ Ճօնս խի-

խարհագրութիւններէն, այսինքն Մարգարեան և Փալագաչեան պատկերագրագ. աշխարհագրութիւնները, տեսայ որ չատ չէի սխալած։ Երկու աշխարհագրութիւնք գրեթէ միևնոյն ձևն ու ծաւալն ունին, միայն թէ Փալագաչեան աշխարհագրութիւնը չատ աւելի խնամով պատրաստուած է և լաւագոյն տպագրութեամբ։ Պ. Մարգարեան նախնի դիտելեաց համար տասներկու իսկ Պ. Փալագաչեան քսանուչորս երես կը նուիրէ և կարծեմ երկրորդն իրաւունք ունի, որովհետև սոյն երկու դասագիրք աւելի նախնական կարգերու համար պատրաստուած են ուր պէտք է աշակերտն լաւ ուսանի նախ երկիրս բնական բաժանումներն ու օրէնքները։

Ամէն մէկ տերութեանց մասին տրուած ծանօթութիւնք աւելի կարգաւորեալ թուէցան ինձ Փալագաչեան աշխարհագրութեան մէջ, իբրև օրինակ առնունք Ֆրանսան։ Պր. Մարգարեան «կառավարութեան ձևն է հանրապետութիւն» կրսէ ու կանցնի, մինչ երկրորդը կը յիշէ ժողովրդական ներսխանաց ժողովն և նախագահը։ Կը խոստովանինք որ Մարգարեան աշխարհագրութեան մէջ աւելի չատ բաղաքներու անուններ յիշուած են, այլ զանց եղած են իրենց բնակչաց քանակութիւնն և ի փոխարէն գրուած են, միայն Ֆրանսացւոց համար կարեւորութիւն ունեցող անձնաւորութեան մը անունն որ ալդ քաղաքին մէջ ծնած է. օրինակ.— Ռուան՝ հոս ծնաւ Ֆոնթենէլ, Լը-Հավր՝ հայրենիք Պէռնարտէն տը Սէն-Բիէռի, Ս. Մալօ՝ հայրենիք Շատոպրիանի, Նիմ հոս ծնաւ Կլոդ Ան. Ան։ «Աւելորդ բառներու» կարգէն չե՞ն արդեօք ասոնք, մանաւանդ ի՞նչ յարաբերութիւն ունին աշխարհագրութեան հետ։ «Ֆրանսայի աշխարհագիրք ալ այդպէս բրած են», ըսէ գուցէ հեղինակը, սակայն անոնք պէտք եղած կարեւորագոյն տեղեկութիւնները տալէ վերջ, իբրեւ իրենց համար նշանակութիւն ունեցած բան մը, յիշած են զանոնք և ոչ թէ Նիմկամ Ֆըլեռմօն-Ֆէռան իրենց դասագիրքերուն մէջ գրած են միմիայն Կիզոյի և Բասքալի հայրենիքն եղած ըլլալնուն համար, ինչպէս կընէ ինք։ Աշխարհագրական սխալներու մասին բան մը չեմ ուզեր գրել զի չափէն աւելի գրուեցաւ, և եթէ Մարգարեան աշխարհագրութիւնը զարմանալի կերպով ճոխ է սխալներու մասին, Փալագաչեան աշխարհագրութիւնն ալ բոլորովին զուգընթաց է նը. մա։ Եւ սակայն քննադատութեանց մէջ մատնանիշ եղած սխալներուն մէջ կային այնպիսի անհեթեթ սխալներ որոնք անկարելի էր Պ. հեղինակին տգիտութեան ընծայել։ Մարգարեան աշխարհագրութեանց մէջ գտնուած այդ սխալներ անշուշտ արդիւնք են անփութութեան, հապճեպի և մոռզբաղութեան, որոնք սակայն չեն կարող արդարացնել Պ. հեղինակը։ Դասագիրք չինելը լուրջ գործ մ'է և պէտք չէ որ իրը շահագիտութիւն նկատուի։ Դասագիրք յօրինող մը հարկ է լաւ ուսումնասիրէ իր նիւթը, խնամով և մտամփոփ աշխատի անոր վրայ և մանաւանդ գիտնայ այն լեզուն որով պիտի գրէ իր դասագիրքն։ Պ. Մարգարեան կը գրէ իր աշխարհագրութեան մէջ, «Հայք ուներ իրենց ազգային ուրոյն՝ Հայաստանեայց Կաթողիկէ Եկեղեցին՝ հիմնեալ ի վերայ Արքազան Առաքելոց Թադէի և Բարթուղիմեայ», ահա հատուած մ'որ կրնայ չատ դիտողութեանց տեղի տալ, և այսպէս դեռ չատեր։ Լեզուի մասին ևս Փալագաչեան աշխարհագրութիւնն առաւելութիւն մ'ունի Մարգարեան աշխարհագրութենէն, առնչի պայծառ գրուած է առանց ծեքծեքմանց և առանց երկդիմութեանց, նաև [illegible] է աւելորդ բառերը չգնել իր նախադասութեանց մէջ, կրնայ հատատուիլ այս ըսածս բազմաթիւ օրինակներով, բայց կարծեմ իրաւունք չունինք թերթերը աշխարհագրական դասագիրքներու պայքարովը լեցընելու, [illegible] չատերու համար անմարսելի է, այսչափն ալ արդէն բաւական չէ՞։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ՍԱՐՍԱՓԻՏԵԼԻ

ԳԱԼԱԹԱ ՊՕՐՍԱԸ

1892 Յունիս 23, սաաթ 2 ½

Էսհ. Ամ. միւպէտտէլ. սէրի Տ	
Տիւն ապշամ գափանը	22 10
Պու սապահ աշըլը	22 5
Տիւն էն եիւքսէք ֆիեաթ	22 16
Տիւն էն աշաղը ֆիյաթ	22 14
Սէրի Ա. . . . Ի. Լ.	50 25
» Պ. . . . . » »	27 25
» Ս. . . . . » »	20 12
Թահվիլաթը Օսմանիյէ	82 10
Էն եիւքսէք ֆիեաթ	83
Էն աշաղը ֆիեաթ	82 35
Թասֆիյէ	17 20
Շըմէնտըֆէր . . . . Ֆր	79 50
Օպլիկասիոն Թրամ. գ. ք. Ֆր.	503
Իսթիլանճ 8 կիւնէ. Լ. Օ.	250
» 1 այա »	500
Գոնսոլիտ ըէբորու	
Օսմանիյէ » . . Ռէբոր	
Շըմէնտըֆէր » . . Տէբոր	
ԱԳՍԻՕՆԼԱՐ	
Իսթանպոլ պանգասը Ի. Լ.	5
Սոսիէթէ ժէնէրալ . . »	5
» Օթ. չանժ է վալէօր »	4 25
Գրէսի ժէնէրալ օթոմ. Լ. Օ.	7 36
Թրամվայ	6
Ռէժի . . . . . գ. ք.	16 27
ԼՈՒՆԴԱՆ ՖՕՆՏՕԼԱՐԸ	
Իսթիգրաղ 5% . . . . Ֆր.	390
» 4% . . . . »	385
Գանգ Նասիոնալ . . . . »	411
Լօրիօտ . . . . . »	105
ԱԳԱՅԻ ՖԻՆԱՆՍԱԼԱՐԸ	
Ոսմ. մր. 100 ղշ. տան Ղ. Ֆ.	
Սիմ մէնթիսխէ	108 2
Մէթալիք	97 30
Պէշիկ	102
Սանթըրդ	102 20
Ինկիլիզ լիրաը	110 6
Ֆրանսըզ »	87 13
Բոլ	89 20
Գարսոն գաեիմէսի . . .	9 23
ԳԱՄՊԻՕ	
Լոնտրա	109 5
Փարիս	23 12½
Ֆիորէն	10 88¾
Ֆրանգ	
Մարգ	

ՏՕԳԹԷՕՐ ՃԷԼԱԼԵԱՆ ԷՖԷՆՏԻ

Թէտավիի խուսուսի, Իւէթի էֆրէնտիէ, վէ ալէաթը թէնասիւլիեէ տաեիր։ Գալաթատա քէօրրիւ պաշը, նիւմէրօ 5

ԽՈՒՐՏԷՎԱԹ Ս ԱՂԱԶԱՍԸ

Պէյօղլուտա դ ապրիսթան սօգաղընտա, Համբիկեան Նազարէթ էֆէնտինին քիւշատ իյլետիկի 55 նիւմէրօյու խուրտէվաթ մաղազասընտա, էպնիյէեէ մախսուս էնվայի ալաթ ու էտէվաթ, վէ հաղրը պօեա վէ սաեիրէ պուլունմագտէ օլուպ, թէշրիֆէ բաղպէթ պուեուրան զէվմաթը պատիի մէճմուանեէթի օլաճագ ֆիեաթլէ, ֆիրուխթ իտիլմէքտէ տիր։

թապէն սէօյլեեէրէք, վէ, մէրդումուն էլինի սրդրդ պիրլիքտէ պիր չէյ իշմէքլիկի թէքլիֆ իտէրէք։

—Ըէ՛ք ալէա, թէշէքքիւրէն գապուլ իտէրիմ, – տէտի ճօն։

—Վիլեամ, պատէհու լ'օմկրիեէ տախի խիթապէն սէօյլեեէրէք։

—Դաֆատար, սիզ տախի թարաֆըմտան պիր չէյ իշմէքլիկի գապուլ իտէ՞րմիսինիզ, –տէտի։

—Բէմալի մէճմուանիյեէթլէ, – տէտի լ'օմ կրի։

Պունուն իւզերինէ իւչիւ պիրլիքտէ կիտիպ պիր թարաէզա էօնիւնտէ օթուրտուլար։

—Մատամ քի տահա չիմտի պէնի տէօյմէքլիք էֆքիարընտա իտին, պանա պիր ճիւն իքրամ իթմէլիսին տիր, –տէտի ճօն։

—Ա՛, ա՛, դաֆատար, տէկիլ ճին ինա սանա պիր բօրթօ պիլէ իշիրմէքլիկէ հաղրրըմ տը, պուեո՛ւր, էմբ էյլէ, –տէտի Վիլեամ։

—Պիզիմ Վիլեամ՝ ալաբրը իւճրէթինի, ինքի կիւնէ գատար իշլէթէ վիրիպ պիթիրէճէք տիր, –տէտի պէլալը Պէթթի օն տէօրտիւնճիւ պատէհ օլան իշկիսինի իշերէք։

—Սէն ասուս օլ, եօղսա չիմտի դալգար պիր կէօզիւնիւ չըգարը բրմ հա՛, –տէտի Վիլեամ եաղանի պիր թարդտա սէօյլեեէրէք։

—Դաֆատար, պու մուամէլէ. Ն իզ նէզաքէթին խարիճինտէ տիր –տէտի լ'օմ կրի մէրդումու թայնիպ իտէրէք։

—Էմմա, բէք ճանըմը սրդ մագտա տրը, –տէտի Վիլեամ։

—Կէ՛լ, տիլպէր կէ՛լ, պիր գատէհ բօրթօտա սէ՛ն իչի վէր, –տէտի լ'օմ կրի Պէթթիեի տավէթ իտէրէք։

Մէրգումէ տախի կիտիպ մէրդումլարը Թրաբէզաը պաշընա կէչտի։

Վիլեամ չագա չագա դաֆասը տիւմանլանմաեա պաշլատը։

Պէթթի կիտիպ մէրդումուն տիզլէրի իւզերինտէ օթուրտու, վէ մէրդումտա անը կէրի տէֆ իթմէտի։

Օլ վագըթ լ'օմ կրի ճօնուն գուլաղընա էկիլէրէք։

—Պէն պուրաեա, մահզա սէնին իշին կէլմիշիմ տիր, –տէտի։

—Պէնի՞մ իշին մի կէլմիշսինիզ տիր, – տէտի ճօն տիւշարը մէրադ օլարագ։

—Էվվէթ, – տէտի լ'օմ կրի։

—Տիմէք տիր քի, սիզ պէնի թանըմագտասընըզ տրը, էօյլէ՞ մի, –տէտի ճօն։

—Խայր, պէն թանըմամ, լաքին լօրտ Վիլմօթ սէնի թանըմագտա տրը... –տէտի լ'օմ կրի։

—Հա՛, հա՛, էվվէթ, –տէտի ճօն զուրուրլանարագ։

—Մուշարիլէյհ թարաֆընտան սանա պիր սէօյլեեէճէկիմ վար տրը, մահէլլի իգամէթին նէ՞րէտէ տիր, –տէտի լ'օմ կրի։

—Շուրաճըդտա, բէք եագընտա, Ուէլգլօղ ագուարտա տրը, –տէտի ճօն։

—Զանն իտէրիմ քի Ղ Դիւմէրօլու խանէտէ տիր, էօյլէ տէկի՞լ մի, –տէտի լ'օմ կրի։

—Էվվէթ, էվվէթ, –տէտի ճօն

—Սիզին էվին ալթընտա պիր թիւթիւնճիւ վա՞ր մը տրը, –տէտի լ'օմ կրի։

—Էվվէթ, – տէտի ճօն։

—Վէ զանն տա իտէրիմ քի իքինճի գաթտա գաբրլար օթուրմագտա տրբլար, էօյլէ՞ մի, –տէտի լ'օմ կրի։

—Տօղրու տուր, վէ հաթթա պու Պէթթի տախի անկէրտէն պիրի տիր, լաքին, մէրգումէ սապահ օյմաեընճա էվէ կէլմէքտէ տէկիլ տիր, – տէտի ճօն։

—Պէսպէլի քէօր սէրհօշ օյմատրգճա ույգուսուտա կէլմէքտէ օյմամալը տրը, – տէտի լ'օմ կրի կիւլէրէք։

ճօն, պիր կէօզ իշարէթիյլէ, էվվէթ, – տէտի։

—Զանն իտէրիմ քի օթուրտուղունուզ էվ իւչ գաթ օյմալը տրը, վէ սէն թա եօգաբքի գաթտա իգամէթ իթմէքտէ օլուպ, գաբրլարտա իքինճի գաթտա պուլունմագտա տրբլար, լաքին պիլմէմ քի պիրինճի գաթտա՞ քիմ իգամէթ իթմէքտէ տիր, –տէտի լ'օմ կրի։

ճօն պու սիւալի իշիտինճէ էվվէլա թէաճճիւպ իտիպ, վէ պատէհու կիւլիւմսէեէրէք։

—Մէկէրչի քիմ օթուրտուղունու սահիհէն պիլմէքտէ տէկի՞լմիսինիզ տիր, – տէտի։

—Պիլմէեօրում... եախօտ պիլմէք իսթէմէեօրում... նիյեէթիմ սէնտէն անլամագ վէ սէնին սէօյլէտիկինէ ինանմագ տրը, – տէտի լ'օմ կրի։

—Ա՛ճանըմ, Դալգրաֆ օթուրմագտա տրը, – տէտի ճօն։

—Լօնտրա ճէլլատը, էօյլէ՞ մի, – տէտի լ'օմ կրի։

—Էվվէթ, – տէտի ճօն։

—Վէ իշթէ Շօքինկ տէ պէնի պուրաեա մահզա մէրգում իշին կէօնտէրտի... վէ սանա նիհայէթ չու գատարընը սէօյլեեէպիլիրիմ քի, պէն լօրտը միւշարիլէյհ հաղրէթլէրինին պաղը իշլէրինտէ պուլունմագտաեը տրը, վէ քէնտինին պուրաեա թէպտիլ գրեաֆէթ Շօքինկ իսմիյլէ կէլիպ կիթտիկինի, եալընըզ պէն պիլմէքտէ իտիմ, – տէտի լ'օմ կրի։

—Տիմէք տիրքի սիզ պանա պիր չէյ սէօյլէմէք իշին, միւշարիլէյհ հաղրէթլէրի թարաֆընտան կէլմիշսինիզ տիր, էօյլէ՞ մի, –տէտի ճօն։

—Էվվէթ, – տէտի լ'օմ կրի։

—Ադրու վէ եախօտ միւրատլարը նէտէ՞ն իպարէթ տիր, – տէտի ճօն։

Լօմ կրի իլէ ճօն եավաշճաճըգ գօնուշմագտէ օլտուգլարընտան, սէօյլեսիքլերինի քիմսէ իշիթմէքտէ տէկիլ իտի։

Վէ ժագ, եանի Մաի-Դուշ իլէ Պէթթի վէ Վիլեամտա, գաֆալարը թութմուշ օլտուգլարընտան, էօն լերինտէքի գատէհլերտէն էօթէսինի կէօրէմէմէքտէ իտիլեր։

—Սէն, բէք ալէա տիւշիւնիւպ անլաեապիլիրսին քի, բարլամէնթօ ազասընտան պուլունան պիր լօրտ, էքսանթրիք լօրտլարտան պիրի օյմատրգճա, պէօյլէ պիր Շըվալ-Նօար կիպի մէյլխանէեէ, պիր չօգ կիճելեր կիտիպ կէլմէգ, էօյլէ տէկի՞լ մի, – տէտի լ'օմ կրի։